

Strategiatyökalu

Hyväksikäytön vastaisen strategian laatiminen

Yhä useammat yritykset ovat sitoutuneet ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja julkaisevat vuosittaisen vastuullisuusraportin. Näistä edistysaskeleista huolimatta paikallisten toimitusketjujen työolosuhteet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Yritysvastuustrategia on myös yritysten kilpailukyvyyn kannalta entistä tärkeämpi. Se edistää riskienhallintaa, tuottaa säästöjä, parantaa sijoittaja- ja asiakassuhteita, tehostaa henkilöstöhallintoa ja tuottaa innovaatioita. Tämä työkalu auttaa yrityksiä laatimaan selkeän strategian työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemiseen sekä sisällyttämään strategian yrityksen toimintatapoihin- ja malleihin. Alla on lista suosituksia strategian ja sen edustamien arvojen jalkauttamiseksi yrityksissä. Listan suositukset sisältävät myös lisätyökaluja, joihin löytyvät linkit strategiatyökalun lopusta.

1

Tunnista ja määrittele yrityksesi keskeisten arvojen yhteydet ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja erityisesti työperäisen hyväksikäytön ehkäisyyn sekä suorissa työsuhteissa että alihankkijoita käyttäessä. Sisällytä ne yrityksesi päästrategiaan ja määrittele välittömät ja pitkän tähtäimen vastuullisuustoimenpiteet. Jos yrityksen arvot ovat ristiriidassa ihmisoikeuksiin liittyvien vastuiden kanssa, yrityksen periaatteita on tarkistettava esimerkiksi nostamalla tärkeysjärjestyksessä työperäisen hyväksikäytön ehkäiseminen kustannustehokkuuden yläpuolelle. Tarkista, onko yrityksesi strategia toimintamaan sääntelyn ja toimialan mahdollisten ihmisoikeuksiin liittyvien toimintaohjeiden tasalla.

→ Käytä apuna YK:n Global Compactin kymmentä periaatetta ja "Riskien arviointityökalua" s. 30. Ihmisoikeuksia käsitellään Global Compactin periaatteissa 17–22.

FLOW

Osa julkaisua Lietonen, A., Jokinen, A. & Ollus, N. (2020): Navigoi kohti vastuullista toimitusketjua. Työkalupakki yrityksille työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi. Helsinki: HEUNI.

Koko julkaisu on saatavissa [täällä](#).

5

Tiedota yrityksen hyväksikäytön torjuntaan liittyvästä strategiasta ja mahdollisista toimintaohjeista sidosryhmille, urakoitsijoille, aliurakoitsijoille ja liikekumppaneille, mieluiten kasvokkain. Järjestä teemaan liittyen säännöllisiä tapaamisia toimitusketjun kumppaneiden kanssa ja tiedottakaa heitä työperäisen hyväksikäytön riskistä. Tutustu toimitusketjunne ihmisiin ja yrityksiin.

→ Käytä apuna HEUNI:n Opasta yrityksille ja työnantajille riskienhallintaan erityisesti alihankintaketjuissa sekä FLOW-hankkeen julkaisua "Likainen vyyhti. Työperäisen hyväksikäytön liiketoimintamalli" joka sisältää lisää tietoa näistä ilmiöistä.

4

Lisää henkilöstön (erityisesti johtajien ja esimiesten) tietoisuutta työperäisestä hyväksikäytöstä, ihmiskaupasta, pakkotyöstä, niihin viittaavista varoitusmerkeistä sekä lainsäädännöstä: a) Kartoita, keitä ovat mahdolliset työntekijät, jotka ovat kaikkein alttiimpia hyväksikäytölle. b) Hanki tietoa ulkomaalaisten ja määräaikaisten työntekijöiden hyväksikäytön riskiä lisäävistä tekijöistä. c) Käy vuoropuhelua ja tee yhteistyötä viranomaisten, kansalaisjärjestöjen, työsuojelutarkastajien, työnantaja-järjestöjen ja ammattiliittojen kanssa mahdollisten tapausten tunnistamiseksi ja raportoimiseksi.

→ Käytä julkaisun "Kumppanien arviointityökalua – tunne partnerisi" s. 36

2

Sitoudu kirjallisesti eettiseen ja ammattimaiseen toimintaan, työelämän peruseriaatteisiin ja -oikeuksiin sekä työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaan niin suorissa työsuhteissa kuin koko toimitusketjussakin. Takaa työntekijöille kirjallisesti, että heillä on oikeus solmia ja irtisanoa työsuhte vapaasti.

→ Käytä apuna ILO:n julistusta työelämän peruseriaatteista ja oikeuksista ja YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteita.

3

Laadi yritykselle toimintaohjeet hyväksikäytön ja ihmiskaupan ehkäisemisestä sen toimitusketjussa ja varmista, että niitä noudatetaan koko toimitusketjussa. Ota seuraavaksi listatut toimintaohjeet huomioon yrityksen kaikissa prosesseissa, erityisesti rekrytointiin sekä urakoitsijoiden, aliurakoitsijoiden ja lähetettyjen työntekijöiden käyttöön liittyvissä toiminnoissa.

→ Käytä apuna HEUNI:n opasta yrityksille ja työnantajille riskienhallintaan erityisesti alihankintaketjuissa osiota A s. 16: Yleiset varoimenpiteet. Hyödynnä myös kansainvälisen työjärjestön julistusta työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista sekä YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteita.

Julkaistu EU-rahoitteisessa hankkeessa "FLOW. Flows of illicit funds and victims of human trafficking: uncovering the complexities". Hankkeen on rahoittanut Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden rahasto, joka koskee poliisiyh-teistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjumista sekä kriisinhallintaa (ISF-P). Julkaisussa esitetyt näkemykset ovat sen kirjoittajien eivätkä välttämättä edusta Euroopan komission virallista kantaa.

6

Sitoudu kirjallisesti edistämään (ulkomaalaisten) työntekijöiden oikeuksia ja tukemaan heitä oikeuksien saamiseksi. Paranna ulkomaalaisten työntekijöiden tietoisuutta hyväksikäytöstä (esim. jaettavilla lehtisillä) ja siitä, minne ottaa yhteyttä mahdollisten ongelmien ilmetessä. Tiedottamisen tulisi olla osa virallista perehdytystä ja/tai tietoa voidaan jakaa esimerkiksi ensimmäisenä työpäivänä perehdytyksen tai koulutuksen yhteydessä.

→ Käytä ILO:n julistusta työelämän peruseriaateista ja oikeuksista, viranomaisilta saatavia infolehtisiä liittyen ulkomaalaisten työntekijöiden oikeuksiin, ja julkaisun ”Työpaikan arviointityökalua”, s. 46

7

Vahvista ja yhdenmukaista työntekijöiden ja alihankkijoiden työolosuhteiden valvontaa: A) Tee säännöllisiä yllätystarkastuksia, auditointoja tai työpaikka-arviointoja. B) Perusta turvallinen ilmoituskanava, jonka kautta kuka tahansa voi ilmoittaa (myös anonyymisti) työoloja koskevista epäilyistä tai ongelmista äidinkielellään tai muuten puhumallaan kielellä. Pidä huolta siitä, että ilmoituksiin reagoidaan tehokkaasti ja ripeästi. C) Järjestä työntekijöille mahdollisuuksia kertoa työoloistaan epävirallisesti.

→ Käytä julkaisun ”Työpaikan arviointityökalua”, s. 46

8

Laadi henkilöstölle eri vastuutasoille sopivat, selkeät menettelyt tilanteita varten, joissa a) yritys tai viranomaiset havaitsevat sopimusrikkomuksen, b) havaitaan työperäisen hyväksikäytön ja/tai ihmiskaupan tunnusmerkkejä tai c) henkilöstö saa valituksen tai vihjeen työperäisestä hyväksikäytöstä tai ihmiskaupasta.

→ Käytä apuna HEUNI:n opasta yrityksille ja työnantajille riskienhallintaan erityisesti alihankintaketjuissa kohtaa ”Työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnusmerkit” sivuilla 23–24 ja tämän julkaisun kohtaa ”Epäilysten herätessä” sivulla 55.

9

Seuraa toimintaohjeiden ja hyväksikäytön vastaisen strategian toimeenpanoa. Arvioikaa strategian toteutumista ja raportoikaa siitä vuosikertomuksissanne.

→ Käytä UNGP-periaatteiden raportointikehystä.

Lisälukemista ja hyödyllisiä linkkejä:

Kansainvälisen työjärjestön julistus työelämän peruseriaateista ja -oikeuksista (1998): https://tem.fi/documents/1410877/2870803/ILOn_julistus_tyon_perusoikeuksista.pdf/e87f5168-f3ef-464b-859c-ad742d3f5a0b/ILOn_julistus_tyon_perusoikeuksista.pdf

YK:n Global Compact: <https://www.unglobalcompact.org/>

YK:n Global Compact – kymmenen periaatetta: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

YK:n Global Compactiin perustuva yritysvastuuopas: <https://www.unglobalcompact.org/library/1151>

YK:n liike-elämän ja ihmisoikeuksien peruseriaatteet (UNGP): https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

UNGP-periaatteiden raportointikehys: <https://www.ungpreporting.org/>

HEUNI:n Opas yrityksille ja työnantajille riskienhallintaan erityisesti alihankintaketjuissa (2018): <https://www.heuni.fi/en/index/publications/heunireports/reportseries88aopasyrityksillejatyonantajilleriskienhallintaanerityisestialihankintaketjussa.html>

FLOW-hankkeen julkaisu ”Likainen vyyhti. Työperäisen hyväksikäytön liiketoimintamalli” https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/7H-GUqedNP/FLOW_W2_FI_Digital_10032020.pdf

Institute for Human Rights and Business (IHRB): Työnantaja maksaa -periaate – vastuullinen rekrytointi: <https://www.ihrb.org/employerpays/the-employer-pays-principle>

Talouselämän toimijoiden työkalupakki ihmiskaupan torjuntaan: https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2019_08/Toolkit_EN.pdf

Työkaluja ”modernin orjuuden” torjuntaan: <https://www.stronger2gether.org/resources/>

Työ- ja elinkeinoministeriön lista selvityksistä Suomessa liittyen yrityksiin ja ihmisoikeuksiin: <https://tem.fi/yritykset-ja-ihmisoikeudet/>